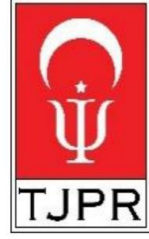

Türk Din Psikolojisi Dergisi
Turkish Journal for the Psychology of Religion

Sayı: 2 • Aralık 2020 • 93-106
Issue: 2 • December 2020 • 93-106

Bağlanma Stilleri ile Tanrı'ya Bağlanma Arasındaki İlişki Üzerine Bir Alan Araştırması

A Field Research on the Relationship Between Attachment
Styles and Attachment to God

Ahmet Canan Karakaş

Doç. Dr.
Kocaeli Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
Din Psikolojisi Bilim Dalı
E-posta: ackarakas@ahoo.com
Orcid: 0000-0002-7478-8123
Kocaeli / Türkiye

Kader Bektaş

Lisans Öğrencisi
Kocaeli Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
E-posta: kdr.bkts2015@gmail.com
Orcid: 0000-0003-2660-6257
Kocaeli / Türkiye

Associate Professor
Kocaeli University
Faculty of Theology
Department of Psychology of Religion
E-mail: ackarakas@yahoo.com
Orcid: 0000-0002-7478-8123
Kocaeli / Turkey

Undergraduate Student
Kocaeli University
Faculty of Theology
E-mail: kdr.bkts2015@gmail.com
Orcid: 0000-0003-2660-6257
Kocaeli / Türkiye

Türk Din Psikolojisi Dergisi
Turkish Journal for the Psychology of Religion

Makale Türü • Article Type Araştırma • Research
Geliş Tarihi • Received 25 Nisan 2020 • 25 April 2020
Kabul Tarihi • Accepted 21 Ekim 2020 • 21 October 2020

Ö z e t

Bağlanma, bireyin belirli kişilere yakın olma ve kendini onların yanında daha güvende hissetme eğilimi sonucu oluşan duygusal bağıdır. Her insan doğuştan bağlanma sistemine sahiptir ve bu sistem hayat boyu onun çevresi ile bağ kurmasını sağlar. Bowlby'e göre bağlanma, insan yaşamının "beşikten mezara kadar" süren temel bir işlevidir. Bowlby, bireyin erken yaşlarda ilgi bakımını üstlenen kişiyle kurduğu ilişkinin onun duygu, düşünce ve davranışlarında belirleyici rol oynadığını bununda ileri yaş dönemlerine yansıdığını öne sürer. Çocukluk dönemi temel güven duygusu kazanmanın kritik dönemidir ve bu dönemdeki kazanımlar yetişkinlik dönemine yansır. Çocukluk döneminde güven duygusunun kazanılması temel ihtiyaçların zamanında karşılanmasıyla ilişkilidir. Burada temel ihtiyaçtan kastımız bebeğin biyolojik ve duygusal ihtiyaçlarıdır. Güvenli bağlanan bebekler bağlanma figürüyle güven temelli bir ilişki yapılındır. Anne ortamdaki çıktığında güvenli bağlanan çocuğun tepkileri karardır. Üzülür fakat bu üzüntü saplantı derecesinde değildir ve az sıkıntılı davranışlar sergilemektedirler. Güvenli bağlanan çocuklar için periyodik ayrılıklar problem değildir. Kirkpatrick Bowlby'nin bağlanma teorisinde güvenli sığınak ve güvenli temel fonksiyonlarını yerine getiren bağlanma figürünün yani annenin yerine Tanrı'yı koyar. Ona göre; Tanrı, teorik olarak bağlanma objesi fonksiyonunu yerine getirir. Çünkü o tek tanrılı dinlerin temelinde Tanrı'nın güven verici ve koruyucu bir anlam taşıdığını belirtir. Kul, sıkıntılı dönemlerinde, kendi kendine yetemediği çaresiz kaldığı zamanlarında, tehlike durumlarında Tanrı'yı kendisine güvenli bir kale edinir ve Tanrı ile psikolojik bir yakınlık oluşturur. Bireyin Tanrı'ya ulaşabilirliğine ve tepkiselliğine olan inancı, kendisine Tanrı'yı güvenli bir zemin edinerek sıkıntılarını daha rahat göğüsleyebilme gücünü artırır. Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin sahip oldukları bağlanma stilleri ile Tanrı'ya bağlanma tarzları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmada katılımcılara üç boyutlu bağlanma stilleri ölçeği ve tanrıya bağlanma envanteri uygulanmıştır. Araştırmanın örneklemi, 69'u kız öğrenci ve 37'si erkek öğrencinin katılımı ile toplamda 106 öğrencinin katılımıyla oluşmaktadır. Araştırma Kocaeli Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi ve İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Verileri analiz etmek için SPSS 20.0 programı kullanılmıştır. Araştırma sonucu İlahiyat Fakültesi öğrencilerinde Tanrı'ya bağlanma oranının katılım sağlanan diğer fakültelerden yüksek olduğunu söylenebilir. Yine aynı şekilde güvenli bağlanma oranında en yüksek oran İlahiyat Fakültesi öğrencilerinde tespit edilmiştir. Öte yandan bulgulardan birinde güvenli bağlanma alt boyutu ile Tanrı'ya güvenli bağlanma alt boyutu arasında anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir.

A n a h t a r K e l i m e l e r

Din psikolojisi • Bağlanma • Bağlanma figürü • Tanrı'ya bağlanma
Güvenli bağlanma • Kaçınmalı bağlanma • Kaygılı bağlanma

A b s t r a c t

Attachment is an emotional bond results from the individual's tendency to be close to certain people and to feel safer near them. Every person has an innate attachment system and this system allows him to connect with his environment throughout his life. According to Bowlby, attachment is a basic function of human life that lasts "from cradle to grave". Childhood is the critical period of gaining basic trust and the gains in this period are reflected in adulthood. Achieving a sense of trust in childhood is associated with meeting basic needs timely. Here we mean the basic needs are the biological and emotional needs of the baby. Securely attached babies construct a trust-based relationship with the attachment figure. When the mother leaves the environment, the responses of the children who are securely attached are stable. They feel sad but this sadness is not of obsessive nature and they exhibit little of troubled behavior. Periodic separations are not a problem for the children who are securely attached. Kirkpatrick of Bowlby's attachment theory that the safe haven and secure attachment figure, the mother, fulfilling the basic functions of the children is replaced with God. According to that; God theoretically performs the function of the attachment object. Because he states that God has a reassuring and protective meaning at the basis of these monotheistic religions. In the times of distress, when the servant is unable to self-help, when he is in danger, he acquires God for a safe fortress and creates a psychological affinity with God. The belief in the individual's accessibility and responsiveness to God increases the ability to confront his troubles more easily by taking God as a safe ground for himself. In this study, the relationship between the attachment styles of college students and their attachment to God were investigated. In the study, Three-Dimensional Attachment Style Scale and Attachment to God Inventory were applied to the participants. The sample of the study consists of 106 students in total, 69 of whom are female students and 37 of whom are male students. The research was carried out with the participation of Kocaeli University Faculty of Engineering, Faculty of Arts and Sciences and Faculty of Theology. SPSS 20.0 program was used for data analysis. As a result of the research, we can say that the rate of attachment to God among the Faculty of Theology students is the highest, that is, more than those of other faculties. Likewise, the rate of secure attachment was found to be the highest among the students of the Faculty of Theology. When the distribution by age is examined, it can be said that the higher the age of the students, the higher their attachment to God. On the other hand, a significant positive relationship was observed between the secure attachment subscale and the secure attachment to God subscale.

K e y w o r d s

Psychology of religion • Attachment • Attachment figure • Attachment to God • Secure attachment • Avoidant attachment • Anxious attachment

Giriş

Birey öğrenmeyi somuttan soyuta doğru geliştirir. Bireyin hayatının ilk dönemlerinde anne babaya bağlanma stilleri onun Tanrı'ya bağlanma tarzını da etkileyebilir. Bu bireyin dindarlığına hatta yaşamı anlamlandırma biçimine kadar etkili olabilir. Bağlanma, bireyin belirli kişilere yakın olma ve kendini onların yanında daha güvende hissetme eğilimi sonucu oluşan duygusal bağdır (Subaşı, 2012). Her insan doğuştan bağlanma sistemine sahiptir ve bu sistem hayat boyu onun çevresi ile bağ kurmasını sağlar. İnsan duygusal açıdan zayıfladığında yahut fiziksel zarar göreceği bir tehlike ile karşı karşıya kaldığında üzüntü korku gibi duygulara kapılır ve bağlanma sistemi aktifleşir. Bu noktada bağlanma figürü ile yakınlık kurulmak istenir.

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile Tanrı'ya bağlanma stilleri arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır.

Bu araştırma, 106 katılımcıdan oluşan örneklem ile sınırlıdır. Dolayısıyla araştırmanın konusuna dair temsil gücü oldukça sınırlı kalmaktadır. Araştırma belli bir zaman içerisinde yapılmıştır ve katılımcının o zaman dilimindeki duygu, düşüncesi ile sınırlıdır. Katılımcının ileride duygularının ve düşüncelerinin değişmesi olası bir durumdur. Araştırmada ise ölçmenin yapıldığı an temel alınmaktadır. Bu nedenle araştırma zaman bakımından sınırlanmaktadır. Araştırmacıların bağlanma stillerinin ve Tanrı'ya bağlanma tarzlarının tespit edilmesi ölçekler aracılığıyla yapılmıştır. Dolayısıyla bulgular kullanılan ölçeklerin ölçüm gücü ile sınırlıdır.

a. Teorik Çerçeve

a.a. *Bağlanma ve Bağlanma Stilleri*: Bağlanma, bireyin belirli kişilere yakın olma ve kendini onların yanında daha güvende hissetme eğilimi sonucu oluşan duygusal bağdır (Subaşı, 2012). Tanım olarak bağlanma biçimi, yaşamın erken döneminde belirlendiği ve süreklilik gösterdiği düşünülen bireyin diğer insanlarla ilişki kurma örüntüsüdür. Bağlanma kuramcılarının göre bağlanma biçimi süt çocukluğu döneminde güvenli ya da güvensiz olarak bir kez belirlendikten sonra yaşam boyunca süreklilik gösterir. Bağlanma teorisi, çocukla ilk bakıcısı arasında kurulan ilişkiden hareket ederek John Bowlby tarafından temelleri atılan sosyal ve duygusal gelişim teorisidir. Teorinin temelinde John Bowlby ebeveynlerinden ayrılan çocukların nasıl etkilendiğini anlamak istemesi vardır (Bowlby, 2018: 25). Bebeklik döneminde bağlanma figürü bebeğin ilk bakıcısıdır. İlk bakıcı ebeveynleri (özellikle anne), babaanne veya bakıcı olabilir. Bowlby'e göre bebeklik döneminde ilk bakıcı ile kurulan bağ bireyin

sonraki yaşamını etkiler. Bowlby'nin bağlanma teorisine göre yapılan araştırmalar anne ya da ilk bakıcı ile çocuk arasında kurulan iletişimin sadece çocukluk dönemi ile sınırlı olmadığını bu yapının yetişkinlik döneminde de etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır (Korkmaz, 2011). Bowlby, bireyin erken yaşlarda ilgi bakımını üstlenen kişiyle/caregiving kurduğu ilişkinin onun duygu, düşünce ve davranışlarında belirleyici rol oynadığını bununda ileri yaş dönemlerine yansıdığını öne sürer (Korkmaz, 2011). Bowlby, anne ve çocuk arasında güvenli bir bağ değil de aksine yanlış gelişmiş yahut dönem dönem kesintilere uğraması sebebiyle güvensiz bir bağ oluşturmuşsa bu çocukta kişilik bozukluklarına ve psikolojik sorunlara kapı aralayacağını savunur. Söz gelimi ona göre, güvensiz bağlanma biçimleri nevrotik bir kişiliğin gelişmesine zemin oluşturur (Öztürk, 2018).

Weiss yetişkinlik dönemi bağlanma tarzı ile bebeklik dönemi bağlanma tarzı arasındaki farklara dikkat çekmektedir. Kısaca ifade edecek olursak bu farklar:

Yetişkin dönemde bağlanma akranlar arasında görülürken çocukluk döneminde bebek ile bakıcı arasında görülmektedir.

İki dönemin davranış örüntüleri birbirinden farklıdır.

Yetişkinlik döneminde cinsellik söz konusuysen bebeklik dönemi bu tarz ilişkiden söz edilemez (Korkmaz, 2011).

Güvenli bağlanma stiline sahip olan çocuk annesinin yokluğunda çevreyi keşfetmeye devam etmektedir. Anne geri döndüğünde ise kızgınlık belirtisi göstermeden hemen anneye yönelir. Güvenli bağlanan çocuk anneye sevgi ile bağlıdır. Bu bağlanma türüne sahip olan çocuklar deneydeki yabancı kişi ile rahat vakit geçirebilmekte ve annenin odada olmamasından kaygı duymamaktadır. Anne odaya döndüğünde kolayca sakinleşmektedir.

Kaygılı-kararsız bebekler anneleri ortamdaki çıktığında yoğun kaygı yaşamış ve aşırı tepki göstermişlerdir. Odada bulunan yabancı ile iletişimi reddederler. Anne ortama geri döndüğünde ise hem anneye yakın olmak istemişler hem de kızgınlık belirtileri göstermişlerdir. Yani anne ortama döndüğünde bu bebeklerin tepkilerinin çelişkili olduğu gözlemlenmiştir. Anneyle yeniden birleşmeden sonra da kolaylıkla sakinleşmemekte ve çevreyi keşfetmek yerine sıkıca annesine sarılmaktadır (Sümer & Güngör, 1999).

Kaçınan bağıllık gösteren bebekler ise anne ortamdaki çıktığında

ve geri döndüğünde umursamaz tavır sergilerler. Başka birini anneye tercih edebilirler çünkü anneye yakınlıkları alt seviyededir. Ainswort'e göre kaçınan bağlanma geliştiren bebekler bakıcılarının yokluğu boyunca herhangi bir rahatsızlık belirtisi göstermemiş, bakıcıları ortama geri döndüğünde ise kayıtsız tepkiler gösterip dikkatlerini ortama vermişlerdir (Özdemir, 2017).

a.b. *Tanrı'ya Bağlanma*: 1990'dan itibaren bağlanma kuramı Lee A. Kirkpatrick ve arkadaşları tarafından din psikolojisi çalışma alanlarına uyarlanmıştır (Korkmaz, 2011). Kirkpatrick bağlanma kuramının dini inancın pek çok yönünün anlaşılmasında önemli bir rolü olduğunu öne sürer. O, bireyin Tanrı ile kurduğu ilişkinin ve kurduğu bağın temelini bu teori ile anlaşılabilceğini savunmaktadır. Söz konusu teorinin dini alanda inancın ve Tanrı'ya bağlanmanın anlaşılmasında güçlü bir temel yapı olduğu üzerinde durur. Kirkpatrick Bowlby'ın bağlanma teorisinde güvenli sığınak ve güvenli temel fonksiyonlarını yerine getiren bağlanma figürünün yani annenin yerine Tanrı'yı koyar. Ona göre; Tanrı, teorik olarak bağlanma objesi fonksiyonunu yerine getirir (Korkmaz, 2011).

Kirkpatrick, bireylerin Tanrı'yla kurdukları bağlar ve ilişkilerdeki farklılıklardan hareketle bağlanma ve dindarlığın boyutlarını açıklamak üzere iki temel hipotez geliştirmiştir. Kirkpatrick "ilişkisel / correspondence" ve "telafi edici / compensational" isimli iki temel hipotez geliştirmiştir. Bağlanma kuramı bu iki temel hipotez üzerinden işlenmiştir. Kirkpatrick'e göre ilişkisel hipotezde temelde bireyin bağlanma tarzı vardır. İlk dönem bebeğin anneye bağlanma tarzı ile sonraki dönemlerde Tanrı'ya bağlanma tarzı arasında direkt bir ilişki söz konusudur. Örneğin; Kirkpatrick, çocukluk döneminde annesine güvenli bağlanan bir çocuğun gelecekte Tanrı ile olan bağının da güvenli olacağını düşünür (Sübaşı, 2012).

Tanrı'ya bağlanma ve etkileri bağlamında bireyin dua aracılığı ile Tanrı'yla kurduğu iletişim dikkat çekmektedir. Dua ile Tanrı'ya seslenme hemen her dinde ve inanışta mevcuttur. Her dinde ve inanışta farklı şekillerde ve inanışa özgü dua şekilleri olsa da temelde Tanrı'ya ulaşma, onunla yakın ilişki kurma vardır. Bu nedenle sadece yapıma şekli farklılık arz etmektedir. Dua içselleştirilen Tanrı ile bağın dışı vurumudur diyebiliriz. Çünkü duada Tanrı kendisine inananlara güvenli bir üs, eminlik ve rahatlık hissi vererek huzurlu bir alan oluşturur (Hayta, 2006). Böylece kişi dua vasıtasıyla Tanrı'sı ve kendisi arasındaki yakınlığı muhafaza eder ve Tanrı'nın devamlı onun isteklerine cevap vermeye hazır, onu

gözetleyen, koruyan bir varlık olmasını sağlar. Birey güvenli bir bağlanma gerçekleştirebilmişse; bilişsel becerilerini ve duygularını geliştirebilir, kendine güven duyar ve tüm duygularından hoşnut kalacağı deneyimler yaşar. Bu deneyimler ileride, bireyin süreklilik hissi yaşamasiyla birlikte Allah'a yönelik olumlu, dinamik bir ilişkiye rehberlik edebilirler (Hayta, 2006).

b. Yöntem

b.a. Örneklem

Bu alan araştırmasının örneklemini Kocaeli Üniversitesi'nin çeşitli lisans programlarında okuyanlardan oluşmaktadır (bkz. Tablo-1).

Tablo-1:
Örneklemin demografik özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Kadın	69	65,1
	Erkek	37	34,9
Yaş	19-20	31	29,2
	21-23	52	49,1
	24-26	18	17
	27-30	5	4,7
Bölüm	Fen Edebiyat	38	35,8
	Mühendislik	39	36,8
	İlahiyat	29	27,4
	Toplam	106	100

Yukarıdaki Tablo 1'e göre örneklem Kocaeli Üniversitesi evreninden olup Fen Edebiyat Fakültesi'nden 38 öğrenci, Mühendislik Fakültesi'nden 39 öğrenci ve İlahiyat Fakültesi'nden 29 öğrenci çalışmaya katılmıştır. Katılımcıların 69'u kadın, 37'si erkek öğrencilerdir. Katılımcıların 52'si 21-23 yaş aralığında, 18'i 24-26 yaş aralığında, 5'i 27-30 yaş aralığında olduğu gözlenmiştir.

b.b. Veri Toplama Aracı

(i)-*Bağlanma Stilleri Ölçeği*: 18 maddeden oluşan bağlanma stilleri ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 5'li likert olup Güvenli Bağlanma, Kaçınan Bağlanma ve Kaygılı Bağlanma alt boyutlarından oluşmaktadır (Erzen, 2016).

(ii)-*Tanrı'ya Bağlanma Envanteri*: Envanterdeki sorular 7'li likert tipi derecelendirmeye ölçülmüştür. Ölçeği oluşturan her bir soru için "bana tamamen uygun, bana oldukça uygun, bana uygun, kararsızım, bana uygun değil, bana oldukça uygun değil, bana hiç uygun" değil olmak üzere 7 farklı derece vardır.

Cronbach Alfa değeri .787'dir. Envanter “güven boyutu”, “kaygı boyutu”, “kaçınma boyutu” şeklinde 3 alt boyuttan oluşmaktadır (Subaşı, 2012).

b.c. Verilerin Toplanması

Ölçekler basılı form olarak çoğaltılıp Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Mühendislik Fakültesi ve İlahiyat Fakültesi öğrencilerinden gönüllü katılımcılara reel ortamda uygulanmıştır. 106 analiz edilebilir veriye ulaşılmıştır. Veriler 2019 yılı Kasım ayı içerisinde toplanmıştır.

b.d. Verilerin Çözümlemesi

Bu araştırmada katılımcılara bağlanma stilleri ölçeği ile Tanrı'ya bağlanma envanteri uygulanmıştır. Sonuçlar SPSS 20 analiz programıyla değerlendirilmiştir. Ölçeklerin demografik değişkenlere göre ortalamaları ve ölçekler arası korelasyon çalışılmıştır.

c. Bulgular

Bu araştırmaya 69'u kadın, 37'si erkek olmak üzere toplamda 106 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların yaş dağılımları ise 19-20 yaş aralığında olanlar 31 kişi, 21-23 yaş aralığında olanlar 52 kişi, 24-26 yaş aralığında olanlar 18 kişi, 27-30 yaş aralığında olanlar 5 kişi şeklindedir. Katılımcıların bölüm veya fakültelere göre dağılımı ise, Fen Edebiyat Fakültesi 38 kişi, Mühendislik Fakültesi 39, İlahiyat Fakültesi 29 kişi şeklindedir. Ekonomik gelir düzeylerine göre ise dağılım, “az gelirli” 20 kişi, “orta gelirli” 77 kişi, “çok gelirli” 9 kişi şeklindedir.

Tablo-2:

BSÖ-alt boyutlar ile TBE-alt boyutlarının ortalamaları					
	n	Min.	Max.	\bar{X}	SS
Bağlanma Stilleri		35,00	79,00	49,311	8,115
Güvenli Bağlanma		11,00	25,00	19,623	2,827
Kaçınan Bağlanma		7,00	31,00	14,764	5,278
Kaygılı Kararsız Bağlanma	106	6,00	30,00	14,925	4,760
Tanrı'ya Bağlanma		28,00	136,00	91,557	19,511
Güven Boyutu		15,00	78,00	54,943	12,563
Kaygı Boyutu		5,00	28,00	12,604	5,160
Kaçınma Boyutu		4,00	22,00	13,321	4,376

Tablo-2 incelendiğinde Bağlanma Stilleri ölçeği genel ortalamasının 49,311, Güvenli Bağlanma alt boyut ortalamasının 19,623, Kaçınan Bağlanma alt boyut ortalamasının 14,764, Kaygılı Kararsız Bağlanma alt boyut ortalamasının 14,925 olduğu gözlenmiştir. Tanrı'ya Bağlanma genel ortalamasının 91,557, Güven alt boyut ortalamasının 54,943, Kaygı

alt boyut ortalamasının 12,604, Kaçınma alt boyut ortalamasının 13,321 olduğu gözlenmiştir.

Tablo-3:
Cinsiyete göre TBE-alt boyut ortalamaları

Cinsiyet	Tanrı'yaBağlanma	Güvenli Bağlanma	Kaygılı Bağlanma	Kaçınmacı Bağlanma
Kadın	\bar{X}	91,072	55,696	12,246
	N	69	69	69
	SS	18,716	12,221	4,915
Erkek	\bar{X}	92,459	53,541	13,270
	N	37	37	37
	SS.	21,151	13,232	5,596
Toplam	\bar{X}	91,557	54,943	12,604
	N	106	106	106
	SS	19,511	12,563	5,160

Tablo-3 incelendiğinde, kadınların Tanrı'ya bağlanma ortalamaları 91,072, erkeklerin ise 92,459 olduğu gözlenmiştir. Bu durumda önemli bir fark olmamakla beraber erkeklerin Tanrı'ya bağlanmalarının daha iyi düzeyde olduğu söylenebilir. Tanrı'ya güvenli bağlanmada kadınların ortalamaları 55,696, erkeklerin ise 53,541 olduğu gözlenmiştir. Bu sonuca göre kadınlar Tanrı'ya daha güvenli bir şekilde bağlanmaktadır denilebilir. Kadınların Tanrı'ya kaygılı bağlanma ortalamaları 12,246 erkeklerin ise, 13, 270 kadınların Tanrı'ya kaçınmacı bağlanma ortalaması 12,608 erkeklerin ortalamaları ise 14,648 olarak gözlenmiştir. Bu sonuçlara göre katılımcı erkeklerin kadınlara nazaran kısmi olarak Tanrı'ya bağlanma problemleri olabileceği söylenebilir.

Tablo-4:
Cinsiyete göre BSÖ-alt boyut ortalamaları

Cinsiyet	Bağlanma Stilleri	Güvenli Bağlanma	Kaçınan Bağlanma	Kaygılı Bağlanma
Kadın	\bar{X}	48,797	19,667	14,014
	N	69	69	69
	SS	7,555	2,929	4,930
Erkek	\bar{X}	50,270	19,541	16,162
	N	37	37	37
	SS	9,100	2,662	5,679
Toplam	\bar{X}	49,311	19,623	14,764
	N	106	106	106
	SS	8,115	2,827	5,278

Tablo-4 incelendiğinde kadınların bağlanma stilleri ortalaması

48,797, erkeklerin 49,311, kadınların güvenli bağlanma ortalamaları 19,667, erkeklerin 19,541, kadınların kaçınan bağlanma ortalamaları 14,014, erkeklerin 16,162 kadınların kaygılı bağlanma ortalamaları 15,116, erkeklerin ise 14,568 olduğu gözlenmiştir. Grup içi anlamlı bir farklılık olmamakla beraber, erkeklerin kaçınan bağlanma ortalamalarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu sonuçlara göre muhtemelen erkek katılımcıların ebeveynleri uzak, soğuk ve tepkisizdi. Dolayısıyla erkek katılımcıların daha bağımsız ve kendine güvenen, değişken insanlara bağlanmak istemeyen kişiliğe büründüğü düşünülebilir.

Tablo-5:

Öğrencilerin bölümlerine göre TBE ve alt boyutları ortalamaları					
Bölüm		Tanrı'ya Bağlanma	Güvenli Bağlanma	Kaygılı Bağlanma	Kaçınmacı Bağlanma
Fen Edebiyat	\bar{X}	82,842	50,184	11,263	11,500
	N	38	38	38	38
	SS	23,838	15,500	5,181	4,746
Mühendislik	\bar{X}	95,154	55,718	14,026	14,179
	N	39	39	39	39
	SS	15,680	10,721	5,127	3,993
İlahiyat	\bar{X}	98,137	60,137	12,448	14,551
	N	29	29	29	29
	SS	13,306	7,671	4,837	3,651
Toplam	\bar{X}	91,557	54,943	12,604	13,321
	N	106	106	106	106
	SS	19,511	12,563	5,160	4,376

TB= p .002; TGB= p .004; TKG= p .061; TKÇB= p .005

Tablo-5 incelendiğinde, FEF öğrencilerinin TB, ortalamaları 82,842, MF öğrencilerinin 95,154, İF öğrencilerinin ortalamaları ise 98,137 olarak gözlenmiştir. TB ortalamaları arasında $p = .002$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. FEF öğrencilerinin TGB ortalamaları 50,184, MF öğrencilerinin 60,137, İF öğrencilerinin ise 54,943 bulunmuştur. Bölümler arasında $p = .004$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. FEF öğrencilerin TKB ortalamaları 11,263, MF öğrencilerinin 14,026, İF öğrencilerinin 12,604 olduğu görülmüştür. Aralarında istatistiksel düzeyde bir fark gözlenmemiştir. FEF öğrencilerinin TKÇB ortalamaları 11,500, MF öğrencilerinin 14,551, İF öğrencilerinin ise 13,321 olduğu görülmüştür. TB genel ortalamasında en yüksek bağlılık düzeyi MF öğrencilerinde, en düşük bağlanma ortalaması ise FEF öğrencilerinin bulunmuştur. İF öğrencilerinin ortalamalarının ise ikisinin ortasında

bir aritmetiğe sahip olduğu gözlenmiştir. Bu sonuca göre güvenli bağlanma ortalamaları da göz önünde tutulduğunda MF öğrencilerinde Tanrı'ya bağlanmada güvenli bağlanma stiline sahip oldukları gözlenmiştir. Din eğitimi alınanın Tanrı'ya bağlanmada doğrudan etkili olmadığı söylenebilir.

Tablo-6:
Öğrencilerin bölümlerine göre BSÖ ve alt boyutları ortalamaları

Bölüm		Bağlanma Stilleri	Güvenli Bağlanma	Kaçınan Bağlanma	Kaygılı Bağlanma
Fen Edebiyat	\bar{X}	49,711	19,447	15,132	15,132
	N	38	38	38	38
	SS	9,302	3,011	6,014	5,705
Mühendislik	\bar{X}	48,128	20,026	14,308	13,795
	N	39	39	39	39
	SS	7,310	2,580	4,835	4,099
İlahiyat	\bar{X}	50,379	19,310	14,896	16,172
	N	29	29	29	29
	SS	7,533	2,929	4,945	3,965
Toplam	\bar{X}	49,311	19,623	14,764	14,925
	N	106	106	106	106
	SS	8,115	2,827	5,278	4,760

BS= p .495; GB= p. 528; KçB= p .784; KyB= p. 118

Tablo-6 incelendiğinde FEF öğrencilerinin BS ortalamalarının 49,711, MF öğrencilerinin 48,128, İF öğrencilerinin ise 50,379 olduğu gözlenmiştir. Aralarında istatistiksel anlamda bir fark bulunmamıştır. FEF öğrencilerinin GB ortalaması 19,447, MF öğrencilerinin 20,026, İF öğrencilerinin ise 19,310 olarak hesaplanmıştır. Aralarında istatistiksel anlamda bir fark gözlenmemiştir. FEF öğrencilerinin KçB ortalamaları 15,132, MF öğrencilerinin 14,308, İF öğrencilerinin 14,896 olduğu gözlenmiştir. Aralarında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. FEF öğrencilerinin, KyB ortalamaları 15,132, MF öğrencilerinin 13,795, İF öğrencilerinin ise 16, 172 olduğu gözlenmiştir. Aralarında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

Tablo-7:
Bağlanma stilleri ile Tanrı'ya bağlanma sonuçları arasındaki ilişki

Bağlanma		Tanrı'ya Bağlanma	Güven Boyutu	Kaygı Boyutu	Kaçınma Boyutu
Bağlanma Stilleri	r	0,092	0,04	0,15	0,049
	p	0,347	0,681	0,124	0,615
Güvenli Bağlanma	r	0,082	,252**	-0,179	0,023
	p	0,403	0,009	0,066	0,816

Kaçınan Bağlanma	r	0,025	-0,117	,216*	0,065
	p	0,799	0,234	0,026	0,507
Kaygılı Bağlanma	r	0,097	0,047	0,154	-0,003
	p	0,320	0,632	0,114	0,975

Tablo-7 sonuçlarına göre güvenli bağlanma alt boyutu ile Tanrı'ya güvenli bağlanma alt boyutu arasında anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki gözlenmiştir. $r=,252$, $p=,009$, $p<,01$. Kaçınan bağlanma alt boyutu ile Tanrı'ya kaygılı bağlanma arasında anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki gözlenmiştir. Kaçınan bağlanmaya sahip öğrencilerde Tanrı'ya kaygılı bağlanma daha fazladır denilebilir ($r=,216$, $p=,026$, $p<,05$).

S o n u ç

Bu çalışmada bireyin bağlanma stilleri ile Tanrı'ya bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bireyin tecrübe ettiği güvenli bağlanma stili Tanrı'ya güvenli bağlanma ile mi yoksa güvensiz bağlanma ile mi ilişkilidir? Aynı şekilde çevresindeki insanlarla güvensiz bağlanma ilişkisi kuran bireyin Tanrı'ya bağlanma tarzının güvenli mi yoksa güvensiz mi olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Ayrıca cinsiyet, yaş, alınan eğitim gibi sosyo-demografik nitelikler ile Tanrı'ya bağlanma tarzları arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Bu çalışmada Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat, Mühendislik ve İlahiyat Fakülteleri'nde okuyan 106 kişilik bir araştırma grubu üzerinde anket tekniği kullanılarak elde edilen bulgular ışığında bağlanma stilleri ve Tanrı'ya bağlanma ilişkisi incelenmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre güvenli bağlanma alt boyutu ile Tanrı'ya güvenli bağlanma alt boyutu arasında anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Kaçınan bağlanma alt boyutu ile Tanrı'ya kaygılı bağlanma arasında anlamlı düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Kaçınan bağlanmaya sahip öğrencilerde Tanrı'ya kaygılı bağlanma daha fazladır. Bağlanma teorisi; dinin ve Tanrı'nın birey için sığınılacak bir yer ve psikolojik problemlerle başa çıkmasına yardımcı olacak güvenli bir alan fonksiyonu görmesini açıkça ortaya koyabilen bir model sunmaktadır. Bu teoriye göre Tanrı inancı ve bağlılığı bireye duygusal güvenlik hissi sağlar. Tanrının güvenilir ve koruyucu fonksiyonunu bilen ve hisseden kişi kendisini güvenli bir alanda, dingin ve emniyetli bulur (Hayta, 2006).

Bu çalışmanın dikkat çeken sonuçlarından birisi, bölümlere göre Tanrı'ya bağlanma ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamanın Mühendislik Fakültesi öğrencilerine, en düşük ortalamaların ise Fen

Edebiyat Fakültesi öğrencilerine ait olduğu gözlenmiştir. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin vasat bir bağlılığa sahip oldukları gözlenmiştir. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin veya başka bir deyişle din eğitimi alan bireylerin daha yüksek bir Tanrı'ya bağlılık göstermesi beklenir. Bağlanma stilleri ölçeği ortalamalarında anlamlı bir fark olmadığı da dikkate alınırsa iki bağlanma tarzlarının örüntüleri birbirinden farklıdır. Birinde somut bir varlığa bağlanma varken Tanrı'ya bağlanmada soyut bir varlığa bağlanma vardır (Bulut & Yıldız, 2018). Dolayısıyla Tanrı'ya bağlılığı süreç içerisinde yaşantılar farklı parametrelerle etkileyebilir. Öte yandan din eğitimi tek başına güçlü bir yordayıcı olmayabilir (Subaşı, 2012).

Araştırmanın dikkat çeken bir başka önemli bir sonucu ise katılımcıların güvenli bağlanmaya ve Tanrı'ya güvenli bağlanmaya daha meyilli oldukları ve Tanrı'ya bağlanmada da güvenli bağlanmaya yatkın oldukları gözlenmiştir. Bir başka araştırmanın sonuçları da bulguları destekler biçimdedir (Subaşı, 2012: 132). Kaçınan bağlanma stiline sahip bireylerin Tanrı'ya kaygılı bağlanma tarzını benimsedikleri görülmüştür. Tanrı'ya kaygılı bağlanan bireylerin güvenli bağlanmaya nazaran psikolojik iyi halleri daha zayıftır (Korkmaz, 2012). Kaçınan bağlanan bireyler bağlanmaya direnç gösterebilir ve bağlanacakları varlığa ihtiyaç hissetmeme gibi sahte özgüvene bağlı gizli bir duyguyla Tanrı'ya bağlanmada zaaf gösterebilir.

Bireylerin bağlanma stilleri terapötik müdahaleler yapılmadığı müddetçe hayatlarının sonuna kadar etkili olacağından, Tanrı'ya bağlanma stilleri de önemli ölçüde bağlanma stilleri ile paralellik gösterecektir. Özellikle okullarda ilkokul derecesindeki öğrencilerde bağlanma stilleri tespit edilip müdahale programları geliştirilebilir. Bu aynı zamanda güvenli bağlanma dışındaki bağlanma özellikleri gösteren bireylerin şiddete meylini ve hassaten kadına şiddete yönelmelerinin önüne geçilmesinde yardımcı olabilir. Bununla beraber Tanrı'ya bağlanma stilleri güvenli bağlanma dışında olan bireylere müdahale edilmezse dinen ve ahlaken hoş olmayan tutum ve davranışlara daha kolay yönelebilirler. Bu bağlamda ağırlıklı dini eğitim verilen okullar başta olmak üzere diğer eğitim kurumlarında uzman ve irfan sahibi manevi danışmanlar ciddi görev icra edebilirler.

Kaynaklar

Bowlby, J. (1988). Developmental psychiatry comes of age. *American Journal Psychiatry*, 145 (1), 1-10.

Bowlby, J. (2018). *Bağlanma-I*. (Çev. T. V. Soylu). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Bulut, M. & Yıldız, M. (2018). Tanrı'ya bağlanma biçimlerinin beş faktör kişilik özelliklerine göre yordanması. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 44, 79-98.

Cevizci, A. (2012). *Felsefe sözlüğü*. (3. Baskı). İstanbul: Say Yayınları.

Demirdağ, M. F. (2017). Bağlanma teorisinin kökenleri: John Bowlby ve Mary Ainswort. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 76-90.

Erzen, E. (2016). Üç boyutlu Bağlanma Stilleri Ölçeği. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 1-21.

Hayta, A. (2006). Anneden Allah'a: Bağlanma teorisi ve İslâm'da Allah tasavvuru. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4 (12), 29-63.

Karataş, Z. (2017). Bağlanma kuramı açısından kurum bakımının çocuklar üzerindeki etkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (54), 867-875.

Keskin, G., & Çam, O. (2009). Ergenlik ve bağlanma süreci: Ruh sağlığı açısından literatürün gözden geçirilmesi. *Yeni Sempozyum Dergisi*, 47 (2), 52-59.

Kirkpatrick, L. (2006). Din Psikolojisi'nde bağlanma teorisi. (Çev. M. Koç). *Bilimname*, 10, 133-172.

Korkmaz, N. E. (2012). Tanrı'ya bağlanma ve psikolojik iyi olma. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 6 (12) 95-112.

Kökdemir, H. (2004). Öfke ve öfke kontrolü. *Pivalko*, 3 (12), 7-10.

Masterson, J. (2008). Bağlanma kuramı. (içinde) *Bağlanma Kuramı ve Nörobijyolojik Kendilik Gelişimi Açısından Kişilik Bozuklukları*. (ed. J. Materson ve ark.). İstanbul: Litera Yayıncılık.

Morsünbül, Ü. & Çok, F. (2011). Bağlanma ve ilişkili değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3 (3), 553-570.

Özdemir, H. (2017). *Bir grup üniversite öğrencisinde bağlanma stilleri ile narsisizm arasındaki ilişki: Reddedilme duyarlılığının aracı rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, M. O. (2018). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. (15. Baskı). Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.

Subaşı, H. (2012). *Üniversite öğrencilerinin tanrı ile ilişkilerinin bağlanma kuramı açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sümer, N. & Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stillerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (43), 71-106.

Şenol, S. ve ark. (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakışı. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 8 (2), 100-104.

Türk Dil Kurumu. (2020). *Türkçe sözlük*. (<https://sozluk.gov.tr>).